

DOUĂ DOCUMENTE REFERITOARE LA MĂNĂSTIREA POIANA MĂRULUI

Dr. Sorin GEACU

Ansamblul de la Poiana Mărului se află în regiunea de contact dintre Carpații Orientali și Subcarpații Curburii, centrele de comună cele mai apropiate fiind Bisoca (județul Buzău) și Jitia (județul Vrancea). Este binecunoscută valoarea și semnificația acestei mănăstiri pentru spiritualitatea românească. Despre Poiana Mărului există doar câteva materiale publicate (Mihail, 1983, Cocora, 1987, Panaite și Fantaziu, 2008), ele insistând asupra părții de început din istoria acesteia.

Pentru perioada 1870-1950 informațiile sunt extrem de puține. Cercetările noastre, efectuate în cadrul Arhivelor Naționale din București și Buzău, ne-au condus la identificarea câtorva documente din perioada menționată. Dintre acestea, vom prezenta, mai jos, numai două pe care le-am considerat semnificative, și anume: unul din anul 1871 în care sunt consemnate date esențiale despre obștea existentă atunci la Poiana Mărului, și altul de la sfârșitul anului 1940, respectiv un memoriu adresat de stareța mănăstirii Conducătorului Statului, în care se expune situația materială critică a așezământului, solicitându-se sprijin.

Obștea în anul 1871¹

Primul dintre documente este – de fapt – un tabel în care sunt consemnate următoarele date pentru fiecare viețuitor: numele (atât de călugărie, cât și de botez), data și locul nașterii, data și locul călugăririi, iar pentru preoți și diaconi se menționează și data hirotonirii. Vom prezenta mai întâi monahii și apoi frații.

Monahi

1. Calinic. Numele de botez – Costache; născut la 8 februarie 1837 în comuna Poiana, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna decembrie 1858 în

¹ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Buzău, Fond Mănăstirea Poiana Mărului, Dos. 2/1871, f. 33v, 34, 35, 37. (atribuțiile monahilor sunt menționate la filele 95, 96, 100, 101).

mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 8 martie 1859; era arhimadrit și stareț (« superior ») al mănăstirii.

2. Partenie. Numele de botez – Ilie; născut la 20 iulie 1800 în orașul București; călugărit în luna martie 1850 în schitul Nifon (județul Buzău); hirotonit la 8 iunie 1839; era duhovnic.

3. Antim. Numele de botez – Alexandru; născut la 4 aprilie 1812 în localitatea Negostina, Bucovina (azi județul Suceava); călugărit în luna decembrie 1846 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 17 februarie 1848; era duhovnic.

4. Victor. Numele de botez – Vasile; născut la 15 decembrie 1835 în orașul Bârlad (azi județul Vaslui); călugărit în luna decembrie 1858 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 21 mai 1863; era preot.

5. Sofronie. Numele de botez – Șerbanachi; născut la 10 august 1835 în satul Brătulești, județul Tecuci (azi în comuna Corod, județul Galați); călugărit în luna decembrie 1858 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 22 mai 1863; era preot.

6. Ghenadie. Numele de botez – Gheorghe; născut la 17 februarie 1842 în comuna Umbrărești, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna mai 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 1 ianuarie 1867; era preot.

7. Ilarion. Numele de botez – Ion; născut la 15 septembrie 1831 în comuna Păulești, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în luna decembrie 1859 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 27 iulie 1868; era preot.

8. Gherman. Numele de botez – Gheorghe; născut la 3 iulie 1840 în comuna Umbrărești, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna mai 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 1 ianuarie 1867; era preot.

9. Porfirie. Numele de botez – Petrachi; născut la 15 octombrie 1830 în localitatea Cotești, județul Râmnicu Sărat (azi județul Vrancea); călugărit în luna mai 1854 în mănăstirea Găvanu (județul Buzău); hirotonit la 23 aprilie 1855; era preot.

10. Gherasim. Numele de botez – Gheorghe; născut la 11 decembrie 1825 în orașul Bârlad (azi județul Vaslui); călugărit în luna septembrie 1841 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 18 ianuarie 1852; era diacon.

11. Nicostrat. Numele de botez – Nicolae; născut la 1 martie 1810 în orașul Târgu Neamț, județul Neamț; călugărit în luna iulie 1851 în mănăstirea Neamț (județul Neamț); hirotonit la 8 septembrie 1851; era tipicar.

12. Augustin. Numele de botez – Anghel; născut la 7 aprilie 1837 în orașul București; călugărit în luna ianuarie 1851 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 8 martie 1852; era diacon.

13. Iacov. Numele de botez – Ioan; născut la 5 iunie 1841 în orașul Focșani (azi județul Vrancea); călugărit în luna mai 1860 în mănăstirea Dălhăuți

(județul Râmnicu Sărat, azi județul Vrancea); hirotonit la 27 iunie 1868; era diacon.

14. Ieremia. Numele de botez – Ioan; născut la 3 martie 1845 în comuna Drăgănești, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna aprilie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 10 august 1869; era diacon.

15. Visarion. Numele de botez – Vasile; născut la 5 aprilie 1832 în Basarabia; călugărit în luna septembrie 1846 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 5 decembrie 1847; era diacon.

16. Epifanie. Numele de botez – Ioan; născut la 19 iunie 1810 în Rusia; călugărit în luna februarie 1839 în mănăstirea Poiana Mărului; era trapezar.

17. Ioasaf. Numele de botez – Ioan; născut la 20 decembrie 1807 în comuna Beceni, județul Buzău; călugărit în luna iunie 1837 în mănăstirea Poiana Mărului.

18. Nechifor. Numele de botez – Nicodim; născut la 20 decembrie 1807 în localitatea Belicovaia din Rusia; călugărit în luna aprilie 1839 în Sfântul Munte Athos.

19. Ghenadie. Numele de botez – Gheorghe; născut la 13 februarie 1807 în comuna Corod, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna decembrie 1857 în mănăstirea Sihastru județul Tecuci (azi județul Vrancea).

20. Pafnutie. Numele de botez – Busuioc; născut la 30 octombrie 1771 în comuna Bisoca, județul Râmnicu Sărat (azi județul Buzău); călugărit în luna august 1859 în mănăstirea Poiana Mărului.

21. Serafim. Numele de botez – Simion; născut la 1 iulie 1802 în Basarabia; călugărit în luna februarie 1823 în mănăstirea Poiana Mărului.

22. Climent. Numele de botez – Constantin; născut la 15 septembrie 1815 în comuna Bisoca, județul Râmnicu Sărat (azi județul Buzău); călugărit în luna ianuarie 1845 în mănăstirea Poiana Mărului.

23. Veniamin. Numele de botez – Vasile; Născut la 7 martie 1838 în localitatea Florești, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în luna octombrie 1854 în mănăstirea Poiana Mărului; era cântăreț.

24. Pavel. Numele de botez – Petrache; născut la 21 martie 1838 în satul Gura Nișcov (comuna Vernești) județul Buzău; călugărit în luna februarie 1854 în schitul Nifon (județul Buzău); era arhondar.

25. Ioil. Numele de botez – Ion; născut la 10 noiembrie 1839 în orașul Târgu Ocna (azi județul Bacău); călugărit în luna martie 1861 în schitul Cârțibași, județul Tutova (azi județul Vaslui).

26. Venedict (Benedict) I. Numele de botez – Vasilie; născut la 7 august 1818 în Basarabia; călugărit în luna mai 1844 în mănăstirea Poiana Mărului; era ascultător.

- 27. Teofil.** Numele de botez – Ștefan ; născut la 14 ianuarie 1814 în Basarabia; călugărit în luna martie 1845 în mănăstirea Poiana Mărului.
- 28. Alexie.** Numele de botez – Alexandru; născut la 9 aprilie 1822 în orașul Odobești (azi județul Vrancea); călugărit în luna decembrie 1852 în mănăstirea Poiana Mărului; era ascultător.
- 29. Inochentie.** Numele de botez – Gheorghe; născut la 14 ianuarie 1838 în orașul Focșani (azi județul Vrancea); călugărit în luna martie 1859 în mănăstirea Poiana Mărului; era cântăreț.
- 30. Luca.** Numele de botez – Lazăr; născut la 5 ianuarie 1840 în comuna Corod; județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna iunie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; era paracliser.
- 31. Ghedeon.** Numele de botez – Gheorghe; născut la 3 noiembrie 1827 în comuna Suraia, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în luna decembrie 1851 în mănăstirea Poiana Mărului; era ascultător.
- 32. Venedict (Benedict) II.** Numele de botez – Vasile; născut la 6 aprilie 1815 în satul Oanca, județul Tutova (azi cătun în comuna Rădești, județul Galați); călugărit în luna octombrie 1849 în schitul Cârțibași, județul Tutova (azi județul Vaslui); era citeț.
- 33. Dosoftei.** Numele de botez – Dumitrache; Născut la 10 decembrie 1831 în localitatea Florești, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în luna iunie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; era paracliser.
- 34. Grigorie.** Numele de botez – Gavril; născut la 6 octombrie 1842 în comuna Nănești, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în luna februarie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; era citeț.
- 35. Vlasie.** Numele de botez – Vasile; născut la 15 martie 1830 în orașul Pitești (județul Argeș); călugărit în luna ianuarie 1863 în mănăstirea Căldărușani (județul Ilfov); era ascultător.
- 36. Gherasim.** Numele de botez – Gavril; născut la 14 ianuarie 1836 în satul Torcești, județul Tecuci (azi în comuna Umbrărești, județul Galați); călugărit în luna decembrie 1858 în mănăstirea Poiana Mărului; era ecleziarh.
- 37. Mitrofan.** Numele de botez – Marin; născut la 3 aprilie 1810 în Basarabia; călugărit în decembrie 1854 în Sfântul Munte Athos; era brutar.
- 38. Stelian.** Numele de botez – Ștefan; născut la 15 martie 1825 în satul Blânzi, județul Tecuci (azi în comuna Corod, județul Galați); călugărit în februarie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; era paracliser.
- 39. Ianache.** Numele de botez – Ion; născut la 4 septembrie 1790 în comuna Jitia, județul Râmnicu Sărat (azi județul Vrancea); călugărit în septembrie 1848 în mănăstirea Poiana Mărului; era ascultător.

40. Ipolit. Numele de botez – Ion; născut la 10 iulie 1839 în comuna Suraia, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în martie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; era paracliser.

41. Ioachim. Numele de botez – Ion; născut la 15 martie 1817 în Basarabia; călugărit în septembrie 1846 în mănăstirea Poiana Mărului; era ascultător.

42. Gherontie. Numele de botez – Gheorghe; născut la 13 august 1825 în comuna Drăgănești, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în august 1849 în mănăstirea Găvanu (județul Buzău); era veșmântar.

43. Nicanor. Numele de botez – Nicolae; născut la 29 iunie 1819 în comuna Golești, județul Râmnicu Sărat (azi județul Vrancea); călugărit în mai 1855 în mănăstirea Poiana Mărului.

44. Severian. Numele de botez – Stan; născut la 10 noiembrie 1819 în comuna Nănești, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în decembrie 1847 în Sfântul Munte Athos.

45. Domețian. Numele de botez – Dumitru; născut la 10 noiembrie 1839 în comuna Cudalbi, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în decembrie 1861 în schitul Cârțibași, județul Tutova (azi județul Vaslui).

46. Conon. Numele de botez – Costache; născut la 17 aprilie 1837 în orașul București; călugărit în ianuarie 1858 în mănăstirea Căldărușani (județul Ilfov); era cântăreț.

Frați

47. Ștefan. Născut la 7 noiembrie 1842 în cătunul Cătănoiu, județul Râmnicu Sărat (azi județul Vrancea).

48. Ioan. Născut la 19 mai 1810 în localitatea Slivna, județul Covurlui (azi județul Galați).

49. Vasilie. Născut la 13 iunie 1835 în localitatea Tarnița, județul Tecuci (azi județul Bacău).

50. Gheorghe. Născut la 1 ianuarie 1817 în localitatea Florești, județul Putna (azi județul Vrancea).

51. Scarlat. Născut la 15 ianuarie 1805 în orașul București.

52. Panaite. Născut la 15 ianuarie 1789 în comuna Biscoaca, județul Râmnicu Sărat (azi județul Buzău).

Accentuăm asupra importanței acestui document, pentru că este singurul care înmănușează amănunte referitoare la obștea de acolo, într-unul din anii perioadei cuprinse între secularizarea averilor mănăstirești și desființarea mănăstirii (aproape de finalul secolului al XIX-lea).

Mai jos evidențiem câteva aspecte care rezultă din analiza documentului.

Astfel, în anul întocmirii, obștea de la Poiana Mărului număra 52 de viețuitori, din care 46 călugări (88,4%) și 6 frați (11,6%). Din totalul acestora, unul era arhimandrit, în persoana starețului, 6 erau ieromonahi, 5 ierodiaconi, 6

schimonahi (Epifanie, Ioasaf, Ghenadie, Pafnutie, Serafim și Climent), 28 monahi (din care doi erau duhovnici) și 6 frați. Alte atribuții ale monahilor erau: paracliser (4), cântăreț (3), citeț (2), trapezar (1), tipicar (1), ecleziarh (1), brutar (1), veșmântar (1), arhondar (1) și ascultător (6), restul fiind bătrâni.

Vârsta monahilor varia între 26 de ani (Ieremia) și 100 de ani (Porfirie), iar a fraților între 29 de ani (Ștefan) și 82 de ani (Panaite). Analiza pe grupe de vârstă (tabelul 1) indică predominarea celei de 31-40 de ani (34,6%).

Tabelul 1
Viețuitorii din cadrul așezământului pe grupe de vârstă

Ani	26-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100
Număr	5	18	7	9	9	1	2	1

După locurile de origine, viețuitorii erau: din Moldova - 33, din Muntenia - 10, din Basarabia - 6, din Rusia - 2 și din Bucovina - 1.

Deși mănăstirea este situată în nord-estul Munteniei, se observă că predominau cei veniți din Moldova (63,4%), cei mai numeroși fiind născuți în județele actuale Vrancea (15) și Galați (13) și numai câțiva din județele Vaslui, Bacău și Neamț. Firesc, din Muntenia, cei mai mulți erau din județul Buzău (5).

Majoritatea viețuitorilor (31) fuseseră tunși în monahism la Poiana Mărului, ceea ce înseamnă 67,4%. Restul fuseseră tunși în monahism la diferite mănăstiri și schituri din Muntenia (Găvanu - 2, Nifon - 2, Căldărușani - 2, Dălhăuți - 1), Moldova (Cârțibași - 3, Neamț - 1, Sihastru - 1). Trei dintre ei fuseseră călugăriți în așezăminte din Muntele Athos (între care rusul Nechifor Ivanovici).

* * *

Memoriul adresat generalului Ion Antonescu în anul 1940²

Al doilea document este memoriul adresat în toamna anului 1940 generalului Antonescu, de către starea Xenia Iosipescu, în care este expusă situația grea a mănăstirii, solicitând includerea acesteia în bugetul Ministerului Cultelor și Artelor și atribuirea unei suprafețe forestiere din vecinătate.

² Arhivele Naționale Centrale București, Fond Ministerul Cultelor și Artelor, Dos. 75/1940, f. 3-5.

Acesta a fost înaintat cu adresa nr. 84 din 22 noiembrie 1940 ce are următorul cuprins:

« Stăreția Sf. Mănăstiri Poiana Mărului, comuna Jitia, județul R. Sărat.

Domnule General,

Alăturat, supunem cu smerenie două declarații, concretizate în memoriul ce înfățișăm alăturat, cu rugămintea fierbinte de a-l citi și hotărî cum vă va dicta inima de bun creștin și conștiința de conducător drept și curajos cu răspundere pentru faptele bune ce ați săvârși și de care veți putea da seama oricând cu seninătate în fața Națiunii ce o serviți în aceste grele timpuri, și a lui Dumnezeu. Noi ceea ce cerem este cinstit, modest și în puțința de realizare, dat fiind precedentele create³. Dumnezeu să vă lumineze calea și fiți binecuvântat. Slujitoare întru Domnul, stareță Xenia Iosipescu, secretară M [aica] Varvara, D[omniei] Sale Domnului General Antonescu, București». Adresa poartă stampila rotundă a mănăstirii.

Iată mai jos și conținutul memoriului :

« Stăreția Sf. Mănăstiri Poiana Mărului, comuna Jitia, județul R. Sărat.

MEMORIU

Din voia Domnului, lăcașul sfânt (fost mănăstire de călugări) « Poiana Mărului » a fost înființată în anul 1464⁴ în regiunea județului de astăzi R. Sărat, pe întinse moșii și păduri, chiar bălți mari în județul Tulcea stăpânea.

Pitorescul mănăstirii arată bunul gust, esteticul și romantismul de care străbunii noștri erau pătrunși.

Din noianul istoric al acestei instituții [mănăstiri n.n.] avem urme: o sf. biserică ridicată în anul 1721 [corect 1771] și alta în 1812 [corect 1810, probabil greșeli de dactilografiere n.n.], ambele cu temelie de piatră, iar corpul din lemn. Se crede că înaintea lor, au mai fost alte două care au ars.

Ceea ce înflorește corolarul istoric religios al acestei instituții este faptul dovedit prin scrisorile vechi cum că la 1763, prea sfântul și prea cuviosul în veci Paisie a poposit vreme îndelungată la Poiana Mărului⁵, aici a învățat el graiul românesc pentru că aici el a orânduie cu mare grijă instituția, începuturile serioase de culturalizare în românism.

Toate acestea, până la secularizarea averilor mănăstirești făceau fala regiunii ce devenise cunoscută, până peste meleaguri mult depărtate.

³ Unele mănăstiri au fost înzestrate printr-o lege din 1938.

⁴ Comanescu indică anul 1541 pentru cel mai vechi document referitor la mănăstire (1950, pag. 59).

⁵ Paisie a fost stareț la Poiana Mărului între anii 1730 și 1767 (Panaite, Fantaziu, 2008).

După secularizare, instituția natural a decăzut, luându-se averile și toate veniturile, ceea ce a făcut să demoralizeze pe urmașii călugări, fiind pusă în neputință de a îngriji pe mai departe de sfintele locașuri.

În anul 1931, după o dispută de câțiva ani între călugări și între un grup de maici care vroiau și în cele din urmă la 1931 au reușit să ia locul călugărilor, pătrunse de un elan nou de îndreptare a stărilor de plâns în care căzuse una dintre cele mai frumoase mănăstiri cu un trecut istoric așa de frumos.

După osârdie și trudă fără încetare, fără preget și fără vreun ajutor material sau moral al vreunei autorități sau vreunei persoane binefăcătoare, mănunchiul mic de numai 6 maici și 10 surori ucenice ce numărăm, să despărăginească locul, să dureze din nou chiliile (locuințe călugărești) bine întreținute, iar bisericile să fie readuse la bună stare, tâmplă, odoare și orice bun al lor, de asemeni renovate și întreținute în cea mai perfectă stare.

Acest fapt a determinat forurile superioare ca o justă răsplată să recunoască oficial funcționarea de mănăstire (din cea de schit în care era sub călugări).

Maicile de astăzi care au dovedit profundul lor devotament instituției, conștiințioase cu trup și suflet ideii de ridicare a prestigiului bisericii creștine sunt pătrunse de datoria ce le incumbă urmărirea acestui ideal național religios.

Suntem pătrunse de rolul social al moralei creștine ce avem a împlini în mijlocul unei populații a cărei credință, afirmăm în frica lui Dumnezeu, că nu este alterată, ci din contră prosperă tot mai mult, iar fondul sufletesc [este] bun și sănătos, ceea ce întărește încrederea că biserica vie poate fi păstrată și în consecință aceste fenomene ne întăresc imaginea strălucirii Statului Român în vecii vecilor.

Departe de noi de a ne plânge, expunem forurilor înalte din eparhia noastră și conducătorilor, situația grea a noastră în două doleanțe : nici ca o răsplată lumească pentru ceea ce facem, doar numai ca umanitate de a nu fi lăsate să murim, de a ni se da puțința de viețuire modest și moral, cum ne poruncesc percepțele și dogmele noastre călugărești considerate.

1). Mănăstirea după cum am spus mai sus nu are nici un fel de venit pentru că [din] vatra ei $\frac{1}{4}$ este ocupată de clădiri, iar restul circa 2 ha este fânează atât doar cât pasc 2 vacuțe, iar cu 1 ha loc de cultură și acesta din cauza climei (având o altitudine deasupra nivelului mării de 800 m) în toți anii ce semănăm nu ajunge la maturitate.

2). Din cauza asprimii iernilor mai mult de jumătate din an trăim izolate de restul lumii, iar despre lucrul normal de a vinde din ceea ce am putea lucra pentru vânzare la vizitatori sau împrejurimi, nici acest lucru nu mai putem,

deoarece bumbac nu mai ne putem procura și nici lână pe de o parte, că s-au scumpit enorm, tăindu-ne puterea de cumpărare.

3). Pe obolul public nu mai putem bizui, căci nu ne putem transforma în cerșetore, dar și mila a scăzut datorită crizei economice generale, dar mai ales pe locurile noastre este lucie și în toată amploarea de consecințe.

Doleanțele noastre:

A). Onorabilul Minister al Cultelor și Artelor să ne înscrie în buget pentru salarizarea mănăstirii cu gradul cuvenit. Este un drept sfânt, cu mica remunerație am putea în oarecare măsură de a agonisi de ale traiului.

B). Pentru onoratul Minister al Domeniilor – mănăstirea să fie împrăștiată cu 10 ha pădure din pădurea statului care ne înconjoară vatra mănăstirii, din care cu un amenajament de 30 de ani am putea avea după 3333 m³ de pădure exploatată anual un venit de 15-20.000 lei cu care am putea întreține buna stare a sfintelor locașuri de închinăciune.

Ascultați-ne și ajutați-ne, noi cu smerenie și credință ne rugăm lui Dumnezeu fără încetare, să ne întărească neamul nostru românesc și să dea minte luminată conducătorilor noștri să poată face bine patriei noastre scumpe. Amin.»

Memoriul a fost înregistrat la Președinția Consiliului de Miniștri cu nr. 17136 din 25 noiembrie 1940.

* * *

Informațiile cuprinse în cele două documente semnalate aici pentru prima dată, întregesc cunoașterea trecutului nu prea îndepărtat al acestui așezământ, care, paradoxal, este foarte puțin cunoscut.

TWO DOCUMENTS ON POIANA MĂRULUI MONASTERY

Abstract

Poiana Mărului architectural complex lies in the contact area between the Eastern Carpathians and the Curvature Subcarpathians, close to Bisoca (Buzău County) and Jitia (Vrancea County) communes. The value and importance of this Monastery for Romanian spirituality are too well known.

Very few information for the period spanning the 1870-1950 interval exist. Research into the National Archives of Bucharest and Buzău enabled us to find some documents for that period, but only two of them, considered to be relevant, are presented in this paper: one, dated 1871, contains essential data on the Monastery's inmates of the time; the other, a 1940 memorandum, presents the critical material situation of the establishment, requesting assistance from the central authorities.